

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Силвия Илиева Цветанска,

член на научното жури със заповед на Ректора № PD 38-366/11.07.2019 г.

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по професионално направление 2.3. Философия – Реторика (Академична реторика и
комуникация)

на тема: „Реторични особености на съвременната академична комуникация“

докторант: Анита Петрова Николова

научен ръководител: проф. дн Иванка Мавродиева

Данни за автора на дисертационния труд

Анита Николова е завършила висшето си образование в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. През 2013 г. тя получава бакалавърска степен по български език и литература. След това тя продължава квалификацията си в ОКС „Магистър“ и има завършени две магистърски програми – първата в областта на превода (2014 г.), а втората по журналистика и медии (2016 г.). Професионалният профил на Анита Николова е свързан с езиковото обучение и медийната грамотност. През последните четири години тя работи като преводач от френски език, а от 2016 г. до момента сътрудничи на образователния сайт „Уча се“, като преподавател по литература и автор на видео уроци. Очевидно този опит се проектира и в изследователските интереси на Анита Николова като докторант в Софийския университет и задава начало на търсения, които да свържат теорията и практиката с пресечна точка академичната комуникация. Налице са добри предпоставки за широк поглед към постиженията в реториката и комуникациите в различен културен и образователен контекст.

Данни за докторантурата

Процедурата по защита на дисертационния труд е съобразена с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и с Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Анита Николова е зачислена като редовен докторант в катедра „Реторика“ на Философския факултет на СУ през 2016 г. и е отчислена с право на защита през 2019 г. Дисертационният

труд е обсъден от разширен състав на Катедра „Реторика“ на заседание през м. юни 2019 г. Със Заповед № РД38-366/11.07.2019 г. на Ректора на Софийския университет е утвърден съставът на научното жури по защитата на дисертационния труд.

Характеристика на дисертационния труд

Дисертацията на Анита Николова визира интересна и малко изследвана проблематика в полето на реториката и в частност на академичната комуникация. Избран е модерен фокус, който има интердисциплинарно звучене. От една страна, се проучват реторичните особености на академичната комуникация, а от друга страна, се проследяват съвременни форми на учене с помощта на информационните и комуникационни технологии, каквито са онлайн платформите с видео лекции и други електронни учебни ресурси. Широката перспектива, от която е разгледана темата, се отразява и в основните изследователски въпроси, които си поставя докторантката. Те визират не само реторичните аспекти, но и педагогически и психологически феномени, свързани с нагласите за учене на обучаемите в интернет среда. Видео лекциите са изследвани като жанр на академичната комуникация, в който се проявяват основните реторични канони и средства за изграждане на аргументация. Същевременно се анализира доколко и как видео лекциите могат да бъдат използвани за обучение и самообучение от студентите.

Дисертационният труд е в обем от 205 страници основен текст и е структуриран адекватно в увод, четири глави и заключение. На места, отнасящи се до събраните емпирични данни, текстът е подходящо онагледен с фигури и диаграми. В разработката са използвани представителни за тематичната област литературни източници – 149 на брой, от които 61 на латиница.

За представяне на съдържанието е избрана подходяща структура, която позволява ясно разграничаване на теоретичните и приложните измерения на проблематиката. Текстът е вътрешно балансиран – първа и втора глава са теоретични по характер, а трета и четвърта са съсредоточени върху анализа на емпиричните данни. В увода е систематизирана концептуалната рамка на теоретико-емпиричното изследване. Обоснован е изборът на тема от гледна точка на нейната значимост и предходни изследвания, формулирани са целта и задачите, обектът, предметът и изследователските хипотези. Заявените в увода намерения се разгръщат съдържателно в следващите структурни части на дисертацията.

Първа глава е посветена на реториката – на нейната поява, историческо развитие и съвременни проявления чрез визуалната и виртуална реторика. Не са пропуснати класически за проблематиката въпроси като реторичните канони, реторичните класификации, реторичната аргументация, наред с обичайното и необходимо дефиниране на основните понятия в реториката. Последователно е описано съдържанието на ключови понятия като реторика, публично говорене, оратор, реч, аудитория и др. Показана е и връзката между реториката и други науки – най-вече педагогиката, и съвременното присъствие на реториката в различни образователни практики.

Във втора глава акцентът е върху академичната комуникация. До същността на академичната комуникация се стига след изясняване на по-общото понятие комуникация и по-специално на комуникацията като процес. Така, въз основа за изброяването на видовете комуникация, се извежда базисното разбиране за академична комуникация, което се следва в дисертацията като цяло. Специално внимание е отделено на виртуалната академична комуникация, която интересува авторката в изследователски план. На теоретично равнище е направено сполучливо обвързване между академичната комуникация и някои съвременни тенденции в обучението, за да се покаже как виртуалната академична комуникация присъства и подкрепя необходимостта от осъвременяване на формите на обучение с помощта на информационните и комуникационни технологии. Интерес представляват диалогичните формати на академична комуникация и някои съвременни жанрове, чрез които също се търси връзка с обучението.

При теоретичния обзор в първите две глави прави впечатление, че на места стилът е фрагментарен и се разчита повече на позоваване на изследователи, писали в тематичното поле, отколкото на собствена интерпретация на понятията и на формулиране на ключови тези.

В трета глава е представен реторичен и комуникативен анализ на курсове от Coursera и Massive Open Online Courses. Анализирани са 200 видео лекции от двете платформи, като за нуждите на анализа е разработена специална методика. Методиката включва 25 критерия, разпределени в 5 групи, чрез които се покриват основни параметри на анализа на курсовете – съдържание, организация, оценяване, оформление на сайта и обратна връзка от курсистите. Дисертацията само би спечелила, ако критериите бяха конкретизирани и обвързани със система за измерване, оценка или отчитане на проявлението на дадения

критерий във всяка от видео лекциите. Сега остава скрит начинът, по който авторката прилага критериите и им придава функционалност.

Ценно в направения анализ е открояването на реторични аргументи и похвати на вербално и визуално равнище във видео лекциите, както и анализирането на поведението на лектора от реторична гледна точка. А. Николова успешно е диференцирала реторичните аспекти на видео лекциите от дидактическите и се е спряла на описание на съдържанието на видео лекциите главно от позицията на интересувания я проблем – академичната реторика и комуникация. В анализа не са пропуснати и изображенията и визуалните елементи, чрез които се търси подобряване при разбирането на съдържанието.

Четвърта глава е свързана с представяне на данни от емпирично изследване сред студенти, насочено към проучване на техните нагласи за използването на електронни учебни ресурси при тяхната подготовка във висшите училища. За събирането на данните е използван анкетен метод, като за целта е разработена специална анкетна карта, а получените данни са подложени на първична статистическа обработка. Изследването не е представително, а по-скоро има илюстративен характер. Въпреки това, то е полезно и дава възможност за ориентиране в отношението на студентите към ползването на електронните платформи в процеса на тяхното учене. В този смисъл изследването е подходящо допълнение към анализа на видео лекциите от Coursera и Massive Open Online Courses, описан в трета глава. Направен е опит да се дефинират критерии, спрямо които да се анализират данните от емпиричното изследване. Критериите са диференцирани в седем групи, отнасящи се до проявленията на академичната комуникация и учебния процес във висшите училища. В анкетното проучване са обхванати 390 студенти от 35 специалности в различни университети в България. Въпросите се отнасят общо до ползването на електронни ресурси при подготовката, а не само до платформите, които са обект на анализ в дисертацията. По отношение на видео лекциите, които се анализират в предходната глава на дисертацията, данните показват сравнително слаба популярност сред студентите. При описанието на получените резултати се забелязва честото използване на чуждици и буквално взети от английския език думи, като например „тutorials“, „quiz“ и още по-странно звучащото „quizzes“, които следва да се избягват или да се използва българският им еквивалент.

Научни приноси

Споделям и подкрепям формулираните от докторанта научни приноси. От гледна точка на моята експертиза в областта на педагогическата комуникация определям дисертационния труд като разработка със стойностен замисъл, която разширява и допълва научното поле на реториката с дефинирането и обяснението на понятия, свързани с комуникацията във виртуална среда. Освен този принос на равнище терминологичен апарат на реториката бих открила и приноси, отнасящи се до практическите и методически аспекти на обучението на студенти във висшите училища. Дисертационната разработка недвусмислено доказва необходимостта от промяна на начините на преподаване и учене чрез интегриране на съвременните информационни и комуникационни технологии. Резултатите от изследване на нагласите на студентите не изненадват, но са полезни като основа за анализ на съществуващи платформи за учене. Авторският принос на докторанта е именно в представянето на подход за анализ на дигитални учебни ресурси, които задават различен, иновативен реторически модел, основан на специфична интерактивност между преподавател и обучаем(и).

Бележки и препоръки

Необходимо е обстойно и задълбочено да се опише дизайнът на емпиричното изследване, като се направи операционализация на променливите и се обоснове избраният изследователски подход като част от концептуалния модел. Това особено се отнася за критериите за оценка и анализ на видео лекциите. В глава трета са посочени 25 критерия, по които се прави анализът. Те обаче просто са изброени, описани са общо, на практическо равнище, а не толкова като изследователски инструменти. Операционализирането им чрез показатели, скали, мерни единици, чрез които става измерването и сравняването за нуждите на анализа на видео лекциите, би направило резултатите по-убедителни и с по-висока научна стойност.

Препоръчително е в текста да се покаже по-видимо авторовата гледна точка и собствени разбирания за проблематиката. При разгръщане на основните въпроси в дисертацията преобладават описания на предходни изследвания на други автори и почти липсва собствена аналитична интерпретация на доминиращите идеи.

Стилът на изложението на много места е предимно разказвателен и декларативен. Добре би било да се използва в по-голяма степен научният изказ, каквото е и очакването при дисертационни разработки.

Подходящо би било да се обособи още един структурен компонент в дисертацията, наречен приложения, като в него се включат анкетната карта и таблици с получените данни, за да се добие цялостна представа за изследването и при нужда да се правят справки в подкрепа на посочените в съдържанието резултати.

Публикации, свързани с дисертацията

Положително впечатление прави, че докторантката е реализирала шест публикации по темата на дисертационния труд, които в достатъчна степен отразяват най-съществените негови достижения. Публикациите са в научни издания – списания и сборници от докторантски форуми.

Автореферат

Авторефератът отразява коректно основното съдържание на дисертационния труд. Подробно са проследени и описани всички структурни части на дисертацията.

Заклучение

Представеният за обсъждане текст отговаря на базисните изисквания за дисертационна разработка на равнище докторантура. В резултатите от цялостното теоретико-емпирично изследване са видими авторови приноси и оригинален подход при разработване на проблематиката. На това основание давам своя положителен вот и предлагам на уважаемите членове на научното жури да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия – Реторика (Академична реторика и комуникация) на Анита Петрова Николова.

София, 5.09.2019 г.

Рецензент:

Доц. д-р Силвия Цветанска